

TADEUSZ ŚLIPKO SJ

ZARYS
ETYKI SZCZEGÓŁOWEJ

Tom 2
Etyka społeczna

Wydanie III

Wydawnictwo WAM
Kraków 2010

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE

Definicja etyki społecznej, jej źródła i metoda, stosunek do innych nauk oraz podział	13
1. Czym jest etyka społeczna?	13
2. Stosunek etyki społecznej do nauk pokrewnych	16
a. Etyka społeczna a socjologia	16
b. Etyka społeczna a ekonomia społeczna	17
c. Etyka społeczna a polityka i reforma społeczna	18
d. Etyka społeczna a teologia moralna	18
e. Etyka społeczna a zagadnienie społeczne	18
f. Etyka społeczna a katolicyzm społeczny	20
g. Dopowiedzenie	20
3. Źródła i metoda etyki społecznej	20
4. Podział etyki społecznej	22

TRAKTAT I

WSPÓŁCZESNE KIERUNKI FILOZOFICZNO-SPOŁECZNE

Rozdział I

Indywidualizm – liberalizm	27
Wyjaśnienia terminologiczne	27
1. Indywidualizm	27
2. Liberalizm	32
a. Paleoliberalizm	33
b. Neoliberalizm	34
c. Libertarianizm	34

Rozdział II

Socjalizm	38
1. Marksizm KAROLA MARKSA	38
2. Leninizm-stalinizm	38
3. Socjalizm demokratyczny	40

Rozdział III	
Dzieje katolicyzmu społecznego w zarysie	42
1. Usprawiedliwienie tematu	42
2. Okres zawiązywania się katolicyzmu społecznego (1820-1848)	43
a. Prekursorzy akcji społecznej	43
b. Kierunek demokratyczno-liberalny	44
c. Kierunek tradycjonalistyczno-antyliberalny	44
d. FRYDERYK OZANAM (1813-1853)	45
e. Zaczątki katolicyzmu społecznego w Niemczech	45
3. Okres formowania się katolicyzmu społecznego (1848-1891)	46
a. Działalność bpa EMMANUELA VON KETTELERA	46
b. Ośrodek niemiecki	47
c. Ośrodek austriacki i szwajcarski	48
d. Ośrodek francuski	48
e. Inne ośrodki	49
f. Unia Fryburska	50
g. Encyklika <i>Rerum novarum</i>	50
h. Charakterystyka okresu	51
4. Okres wzmoczonego rozwoju katolicyzmu społecznego (1891-1945)	51
a. Lata przedwojenne (1891-1918)	52
b. Okres międzywojenny (1918-1945)	58
5. Katolicyzm społeczny w latach 1945-1990	65
a. Zmiany polityczno-cywilizacyjne	65
b. Kryteria periodyzacji katolicyzmu społecznego	66
c. Faza przedsoborowa (1945-1965)	67
d. Losy katolicyzmu społecznego w krajach socjalistycznych	75
e. Stan katolicyzmu społecznego w latach (1965-1990)	77
6. Katolicyzm społeczny dzisiaj (1990-2005)	82
a. Społeczno-polityczna sytuacja współczesnego świata	82
b. Nauczanie społeczne JANA PAWŁA II	83
c. Filozoficzno-teologiczna twórczość oraz praktyczna działalność	85
7. Podsumowanie	87

TRAKTAT II
METAFIZYKA SPOŁECZNOŚCI

Rozdział I	
Człowiek jako istota społeczna	91
1. Ustalenie punktu wyjścia	91
2. Człowiek jako osoba	93

3.	Podstawowe fakty i problemy	95
4.	Rozwój poglądów i najważniejsze stanowiska	95
5.	Teza i jej uzasadnienie	97
	a. Teza	97
	b. Uzasadnienie	97
6.	Osobowy i społeczny aspekt natury ludzkiej	99
7.	Ocena krytyczna stanowisk przeciwnych	100
Rozdział II		
	Geneza, filozoficzny opis, istota i cel społeczności	102
1.	Geneza społeczności	102
2.	Filozoficzny opis społeczności	103
3.	Istota społeczności	105
	a. Koncepcja tradycyjna	105
	b. Stanowisko katolickich kontestatorów	107
	c. Uwagi krytyczne	107
	d. Próba rozwiązania	109
4.	Cel społeczności	110
5.	Podział społeczności	112
Rozdział III		
	Najogólniejsze zasady struktury społeczności złożonej	114
1.	Rekapitulacja dokonanych analiz	114
2.	Podstawowe zasady strukturalne społeczności	115
3.	Podstawowe zasady moralno-społeczne	117
4.	Uwagi końcowe	118
Rozdział IV		
	Sprawiedliwość i miłość w życiu społecznym	120
1.	Sprawiedliwość	120
	a. Wprowadzenie	120
	b. Tradycyjna postać podziału	120
	c. Zagadnienie sprawiedliwości legalnej (ogólnej)	122
	d. Zagadnienie sprawiedliwości społecznej	123
2.	Miłość	127
	a. Pojęcie miłości jako cnoty moralnej	127
	b. Dane historyczne	128
	c. Pojęcie miłości społecznej	129
	d. Poglądy autorów	129
	e. Uwagi krytyczne i rozwiązanie problemu	130
	f. Przejawy miłości w życiu społecznym	131

TRAKTAT III
ETYKA SPOŁECZNOŚCI NATURALNYCH

Rozdział I	
Małżeństwo i rodzina	137
1. Wstępne orientacyjne uwagi	137
2. Teorie etnologiczne na temat małżeństwa i rodziny	138
3. Małżeństwo i rodzina w świetle faktów etnologicznych i socjologicznych	139
4. Etyka społeczności małżeńskiej	140
a. Zarysowanie problematyki	140
b. Stanowiska filozoficzno-etyczne	142
c. Uściślenie terminów	145
d. Naturalny charakter małżeństwa	146
e. Cel małżeństwa	149
f. Monogamiczny charakter małżeństwa	152
g. Małżeństwo – wspólnotą nierozzerwalną	153
h. Definicja i podstawowe cechy małżeństwa	158
i. Deontologia małżeństwa	159
j. Małżeństwo a państwo	162
k. Feminizm	163
5. Etyka społeczności rodzinnej	165
a. Zagadnienie	165
b. Poglądy	167
c. Terminy	168
d. Stanowisko etyki chrześcijańskiej w sprawie prawa rodziny do wychowania dzieci i jego uzasadnienie	169
e. Istota społeczności rodzinnej, jej cel i wewnętrzna struktura	173
f. Właściwości uprawnień rodziny	174
g. Konkluzje etyczne	175
ZAGADNIENIE DODATKOWE	
Problem demograficzny	177
a. Geneza problemu	177
b. Współczesny problem demograficzny	178
c. Ideologiczny aspekt zagadnienia demograficznego	178
d. Orientacje	179
e. Problem demograficzny w Polsce współczesnej	180
Rozdział II	
Etyka społeczności zawodowej	182
1. Określenie tematu	182
2. Wstępne wyjaśnienia terminologiczne	182

3.	Wczoraj i dziś społeczności zawodowej	185
4.	Sformułowanie problemu	187
5.	Przegląd stanowisk	188
6.	Pochodzenie i istota społeczności zawodowej	190
7.	Struktura społeczności zawodowej	191
8.	Podstawowe relacje społeczności zawodowej i jej moralne uprawnienia	194
9.	Zagadnienia etyczne życia wewnątrz zawodowego	197
	a. Pracownicze związki zawodowe	198
	b. Etyczne aspekty strajku	201
	c. Problem proletariatu i „neoproletariatu”	202
	d. Dysproporcje sektora rolniczego. Problem agrarny	205
10.	Zagadnienie reformy społeczno-gospodarczej	206
	a. Konieczność reformy	206
11.	Samorząd stanowo-zawodowy (korporacjonizm demokratyczny)	209
Rozdział III		
	Etyka narodu	211
1.	Filozoficzny opis społeczności narodowej i powstający na tym tle problem	211
	a. Specyficzne cechy społeczności narodowej	212
	b. Problem	214
2.	Historia problemu i jego rozwiązań	215
	a. Przegląd stanowisk	215
	b. Klasyfikacja stanowisk	220
3.	Podstawa więzi społecznej narodu	221
	a. Kultura narodowa podstawą więzi społecznej narodu	221
	b. Kultura narodowa a kultura plemiennie-szczepowa i samoświadomość narodu	225
4.	Geneza i istota społeczności narodowej	226
5.	Właściwości społeczności narodowej	228
6.	Naród i Ojczyzna	230
7.	Moralne uprawnienia narodu	232
	a. Prawo do istnienia	232
	b. Prawo narodu do jedności i wolności	233
	c. Prawo narodu do proporcjonalnego udziału w dobru wspólnym	239
8.	Obowiązki osoby ludzkiej względem narodu	241
9.	Moralne wady i wypaczenia w zakresie obowiązków względem narodu	243

Rozdział IV

Etyka społeczności państwowej	246
1. Filozoficzny opis państwa	246
2. Historia poglądów	249
a. Przegląd najważniejszych teorii	249
b. Klasyfikacja poglądów	254
3. Pochodzenie państwa	254
a. Zagadnienie	254
b. Przegląd teorii i ich krytyczna ocena	255
c. Rozwiązanie problemu	257
4. Istota państwa	257
a. Propozycja rozwiązania	257
b. Totalizm i indywidualizm	259
c. Propozycje autorów tomistycznych	261
5. Właściwości państwa	262
a. Obiektywny charakter społeczności państwowej	263
b. Podmiotowy charakter społeczności państwowej	263
c. Hierarchiczny charakter społeczności państwowej	264
d. Pomocniczy charakter społeczności państwowej	265
6. Cel państwa	266
a. Ogólna charakterystyka	266
b. Porządek prawno-społeczny	267
c. Instytucje i wytwory zaspokajające zasadnicze potrzeby człowieka	268
d. Państwo a religia	269
e. Polityczne interesy państwa a dobro wspólne	271
7. Władza państwowa	271
a. Konieczność władzy państwowej	271
b. Natura władzy państwowej	272
c. Pochodzenie władzy państwowej	274
d. Zadania władzy	278
e. Granice uprawnień władzy państwowej	282
8. Społeczeństwo	285
a. Moralny charakter społeczeństwa	285
b. Zasada solidarności – podstawową zasadą moralności społeczeństwa	286
c. Postulat afirmacji dobra wspólnego państwa	286
d. Posłuszeństwo obywatelskie	287
e. Świadczenia społeczne	288
f. Uprawnienia społeczeństwa	289
9. Ustrój państwa	291
a. Pojęcie i podziały	291
b. Zagadnienie „najlepszego ustroju”	292

c. Moralne aspekty ustrojów państwowych	293
d. Moralne aspekty partii politycznych	295
ZAGADNIENIA DODATKOWE	
10. Państwo a Kościół	296
11. Globalizacja	300

TRAKTAT IV
ETYKA ŻYCIA MIĘDZYNARODOWEGO

Rozdział I	
Najogólniejsze zasady moralne życia międzynarodowego	313
1. Wyjaśnienia terminologiczne	313
2. Geneza problemu	314
3. Opinie w sprawie prawa międzynarodowego	315
a. Pozytywizm prawny	316
b. Materializm	316
4. Stanowisko chrześcijańskiej etyki społecznej i jego uzasadnienie	316
5. Podstawowe normy prawa międzynarodowego	317
Rozdział II	
Wojna jako problem etyczny	320
1. Wprowadzenie	320
2. Rozwój i klasyfikacja poglądów	320
a. Rozwój poglądów	320
b. Klasyfikacja stanowisk	323
c. Określenie stanowiska	324
3. Pojęcie i wstępne rozróżnienia wojny	324
a. Pojęcie wojny	324
b. Wojna militarnie ofensywna, militarnie defensywna, prewencyjna i interwencyjna	325
c. Wojna konwencjonalna, atomowa, totalna	325
4. Wojna sprawiedliwa i wojna niesprawiedliwa	326
a. Wojna a moralność	326
b. Warunki wojny sprawiedliwej	328
5. Podstawowe normy chrześcijańskiej moralności wojny	334
a. Uwagi wstępne	324
b. Oceny i normy	335

Rozdział III	
Etyczne aspekty pokoju	344
1. Wprowadzenie	344
2. Rozwój idei trwałego pokoju w koncepcjach filozofów	344
a. Przegląd koncepcji	344
b. Końcowa charakterystyka	347
3. Pojęcie pokoju na tle jego filozoficznej analizy	347
4. Zasady i dyrektywy moralne	350
INDEKS OSOBOWY	357
INDEKS POJĘĆ	363